

СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ РОБІТ З ПІДВИЩЕНОЮ НЕБЕЗПЕКОЮ

SOCIALLY DANGEROUS CONSEQUENCES OF A BREACH OF SAFETY RULES WHILE WORKING WITH HIGH RISK

Бабанін С.В.,
к.ю.н., доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Визначені види суспільно небезпечних наслідків порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ст. 272 Кримінального кодексу України). Ст. 272 Кримінального кодексу України до суспільно небезпечних наслідків відносить такі: загроза загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків; заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого (ч. 1); загибель людей; інші тяжкі наслідки (ч. 2). Внесені пропозиції щодо диференціації кримінальної відповідальності за такий злочин залежно від тяжкості наслідків.

Ключові слова: суспільно небезпечні наслідки, порушення правил безпеки, виконання робіт з підвищеною небезпекою.

Определены виды общественно опасных последствий нарушения правил безопасности во время выполнения работ с повышенной опасностью (ст. 272 Уголовного кодекса Украины). Ст. 272 Уголовного кодекса Украины к общественно опасным последствиям относит такие их виды: угроза гибели людей или наступления иных тяжких последствий; причинение вреда здоровью потерпевшего (ч. 1); гибель людей; иные тяжкие последствия (ч. 2). Внесены предложения относительно дифференциации уголовной ответственности за это преступление в зависимости от тяжести последствий.

Ключевые слова: общественно опасные последствия, нарушение правил безопасности, выполнение работ с повышенной опасностью.

Identify the types of socially dangerous consequences of violations of safety rules during work performance with increased risk (article 272 of the Criminal Code). Article 272 of the Criminal Code for socially dangerous consequences relates their views: the threat of death or the onset of other serious consequences; causing harm to the victim (ch. 1); the loss of life; other serious consequences (ch. 2). While responsibility for the occurrence of these socially dangerous consequences comes as for violation of the rules during the performance of the work with increased risk in the workplace, and any other enterprise.

Under the concept of "a threat of death or the onset of other serious consequences" should be understood such changes in production facilities, enterprises, due to which there is a real danger people's lives or real risk of (offensive) harm to the benefits referred to in this article.

The legislator, by defining as socially dangerous consequences analyzed norms of "death", used the plural, to encompass the entire range of possible cases indefinitely from one death to the death of two or more people.

To other serious consequences belong to cases of grievous bodily harm although one man, moderate bodily harm to two or more persons damage in large size enterprise, institution, organization or citizens, as well as continuous simple enterprises, shops or their production sites. Under the harm to health should be understood as cases involving the infliction of person moderate or light injuries, which caused a brief health disorder or minor disability.

Some suggestions were made regarding the differentiation of criminal responsibility for the crime, taking into account the real effects of CEDs and depending on their severity.

Key words: socially dangerous consequences, violation of safety rules, perform high-risk work.

Суспільно небезпечні наслідки є обов'язковою ознакою об'єктивного боку порушення правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою (ст. 272 Кримінального кодексу України) [1], оскільки за конструкцією склад цього злочину є матеріальним. Ст. 272 Кримінального кодексу (далі – КК) України передбачає відповідальність за настання суспільно небезпечних наслідків, які сталися під час виконання робіт із підвищеною небезпекою на виробництві або на будь-якому підприємстві. До таких наслідків належать: загроза загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків; заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого (ч. 1); загибель людей; інші тяжкі наслідки (ч. 2). Отже, така норма диференціює кримінальну відповідальність за порушення залежно від фактичності заподіяння шкоди, але, водночас, на зазначену диференціацію не впливає тяжкість спричинених наслідків. Тому постає питання щодо можливості дотримання окремих принципів кримінального права, зокрема, принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності. Крім того, використання законодавцем такого оціночного поняття як «інші тяжкі наслідки» потребує вивчення питань його тлумачення та практики застосування ст. 272 КК правоохоронними органами та судами України.

Питанням кримінальної відповідальності за злочини проти безпеки виробництва присвятили увагу такі вчені: В.І. Антипов, М.І. Бажанов, О.О. Бахуринська, В.І. Борисов, М.С. Брайнін, О.О. Дудоров, Е.М. Зінченко, І.П. Ла-

новенко, В.Т. Маляренко, П.В. Мельник, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, В.І. Павликівський, О.О. Пащенко та інші. Проте питанню визначення суспільно небезпечних наслідків порушення правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою приділено недостатню увагу.

Метою статті є визначення суспільно небезпечних наслідків порушення правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою, формулювання пропозицій щодо доцільності диференціації кримінальної відповідальності за таке порушення залежно від тяжкості спричинених наслідків.

Ступінь суспільної небезпеки злочину, передбаченого ст. 272 КК, визначається, перш за все, наслідками цього діяння, їхньою соціальною вагою. Суспільно небезпечні наслідки – це шкода, яка заподіюється злочинним діянням суспільним відносинам, охоронюваним кримінальним законом [2, с. 130–131]. Як уже зазначалося, ст. 272 КК суспільно небезпечними наслідками називає такі: загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків; заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого; загибель людей; інші тяжкі наслідки. Отже, сформульований законодавцем склад злочину, передбаченого ст. 272 КК, є матеріальним, тобто суспільно небезпечні наслідки є обов'язковою ознакою цього складу, і момент закінчення злочину пов'язується з їх настанням.

Аналіз нормативно-правових актів доводить, що в кожному конкретному випадку суспільно небезпечних на-

слідків на виробництві треба з'ясувати, яких правил безпеки на ньому дотримуються. Нижче наведений орієнтовний перелік таких нормативно-правових актів.

До загальних правил безпеки виробництва належать: Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р., Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р., Гірничий Закон України від 6 жовтня 1999 р., Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки» від 26 листопада 2011 р. № 1107, Наказ Державного комітету з нагляду за охороною праці «Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою» від 26 січня 2005 р. № 15 та інші.

До спеціальних або галузевих правил безпеки виробництва належать нижчезазначені.

У гірничому виробництві: Гірничий Закон України від 6 жовтня 1999 р., Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Правил охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом» від 18 березня 2010 р. № 61, Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Правил безпеки у вугільних шахтах» від 22 березня 2010 р. № 62 та інші.

Інші галузеві правила виконання робіт: Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження правил будови і безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів» від 18 червня 2007 р. № 132, Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про перелік робіт з підвищеною небезпекою» від 16 січня 2005 р. № 15, Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Про затвердження Правил охорони праці в деревообробній промисловості» від 31 січня 2005 р. № 20, Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Правил охорони праці під час виконання робіт на висоті» від 27 березня 2007 р. № 62, Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження правил охорони праці в металургійній промисловості» від 22 грудня 2008 р. № 289, Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Правил охорони праці у сталеплавильному виробництві» від 15 жовтня 2009 р. № 172, Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України «Про затвердження правил охорони праці на автомобільному транспорті» від 9 липня 2012 р. № 964, Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості «Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації тепломеханічного обладнання електростанцій, теплових мереж і тепловикористовувальних установок» від 2 грудня 2013 р. № 892, Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості «Про затвердження правил охорони праці під час роботи з інструментом та пристроями» від 19 грудня 2013 р. № 966, Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості «Про затвердження Правил охорони праці під час вантажно-розвантажувальних робіт» від 19 січня 2015 р. № 21 та інші.

Як поняття «загроза загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків» необхідно розуміти такі зміни у стані виробничих об'єктів, підприємств, унаслідок яких виникає реальна небезпека життю людей або реальна небезпека заподіяння (настання) шкоди згаданим у статті благам. Тяжкість імовірних наслідків визначається залежно від цінності благ, які поставлено під загрозу, кількості осіб, які можуть постраждати від небезпечних дій, розміру можливої матеріальної шкоди тощо (п. 21 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування су-

дами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» від 12 червня 2009 р. № 7) [3].

Вищезазначені зміни, породжені порушеннями правил безпеки, можуть виражатися у початку неконтрольованих процесів горіння, виникненні процесів детонації, підвищенні концентрації шкідливих газів в атмосфері, змінах у взаємному розташуванні важких предметів (порушенні їхньої стійкості) чи зменшенні міцності конструкцій, зростанні тиску газів у резервуарах чи трубопроводах, підведенні електричної напруги до об'єктів, які мають бути знеструмлені, тощо. Внаслідок цього виникає висока ймовірність виникнення пожеж, вибухів, дії термічних факторів, обвалу споруд чи вантажів, початку дії інших шкідливих факторів або й реальний початок відповідних процесів. Водночас, вони породжують можливість настання шкоди, вказаної у ч. 1 ст. 272 КК.

Реальність загрози визначається з урахуванням наявності чи відсутності людей, матеріальних об'єктів у сфері дії шкідливих чинників, настання яких спричинене порушеннями правил виконання робіт із підвищеною небезпекою; кількістю та ступенем шкідливості певних речовин; тривалості, місця та часу вчинення діяння тощо. Тяжкість ймовірних наслідків визначається залежно від цінності благ, які поставлено під загрозу; кількості осіб, які можуть потерпіти від вибуху, обвалу, дії інших чинників; розміру можливих матеріальних збитків, інших конкретних обставин справи.

Так, наприклад, підприсмець Л., у порушення ст. 21 Закону України «Про охорону праці», Постанови Кабінету Міністрів України № 1631 від 15 жовтня 2003 р., пп. 1.2.1, 4.1.9, 4.1.5, 4.2.1, 4.5.8, 4.5.4, 4.9.1, 4.9.2 «Правил безпеки систем газопостачання України» (далі – ПБСГУ), затверджених наказом Держнаглядохоронпраці № 254 від 1 жовтня 1997 р., у магазині-кафе самостійно встановила дві газобалонні установки, що експлуатуються з грубим порушенням пп. 6.54, 6.55 державних будівельних норм (ДБН В2.5–20–2001 «Газопостачання» – С. Б.); не розробила проектну документацію на встановлення балонів зріджених вуглеводневих газів (далі – ЗВГ), не отримала дозволу на експлуатацію обладнання підвищеної небезпеки, не здала в експлуатацію індивідуальні газобалонні установки (порушення п. 4.9.1 ПБСГУ), не забезпечила проведення контрольної опресовки газобалонної установки (далі – ГБУ) (порушення п. 4.9.2 ПБСГУ), не проводила технічне обслуговування ГБУ (порушення п. 4.1.5 ПБСГУ), в приміщенні знаходиться більше одного балона – 2 штуки. Крім того, у порушення пп. 1.2.1, 4.2.1, 4.1.9, 4.9.20 ПБСГУ, п. 1 табл. 14 Правил будови та безпечної експлуатації посудин, що працюють під тиском, відсутня особа, відповідальна за безпечну експлуатацію ГБУ, особа, яка пройшла навчання і перевірку знань ПБСГУ й інших нормативних актів в обсязі виконуваної нею роботи; відсутні інструкції з безпечних методів робіт з експлуатації ГБУ; приміщення кухні не відповідає вимогам нормативних документів (відсутнє вікно з квартиркою, відсутність сигналізатора загазованості – С. Б.). Згадані порушення створили загрозу загибелі людей і настання інших тяжких наслідків [4].

На нашу думку, необережне створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків, спричинене порушеннями правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою, не становить такого ступеня суспільної небезпеки, який потребує встановлення кримінальної відповідальності. Для запобігання вчиненню таких діянь достатньо більш оперативних заходів дисциплінарної та адміністративної відповідальності.

Підтвердженням цієї думки є аналіз інших норм КК України. Так, р. II «Злочини проти життя та здоров'я особи» та р. VI «Злочини проти власності» Особливої частини КК не містять загальних норм, що передбачають відповідальність за створення загрози загибелі людей, заподіяння

шкоди їхньому здоров'ю чи власності. Не містить такого суспільно небезпечного наслідку і загальна стосовно ст. 272 КК норма – ст. 271 КК «Порушення вимог законодавства про охорону праці», яка передбачає відповідальність лише за реально заподіяну шкоду життю, здоров'ю чи власності.

Законодавець, визначаючи як суспільно небезпечний наслідок аналізованої норми «загибель людей», використав множинне число, щоб охопити все невизначене коло можливих випадків – від загибелі однієї людини до загибелі двох або більше людей.

До інших тяжких наслідків належать випадки заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній людині, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом і більше особам, шкоди у великих розмірах підприємству, установі, організації чи громадянам, тривалий простій підприємств, цехів або їхніх виробничих дільниць.

Під шкодою здоров'ю треба розуміти випадки, пов'язані з заподіянням особі середньої тяжкості чи легких тілесних ушкоджень, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності (п. 21 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» від 12 червня 2009 р. № 7) [3].

Загибель людей, заподіяння потерпілому тяжких, середньої тяжкості або легких тілесних ушкоджень – суспільно небезпечні наслідки, які мають особистий (фізичний) характер; заподіяння шкоди у великих розмірах підприємству, установі, організації чи громадянам, тривалий простій підприємств, цехів або їхніх виробничих дільниць – це майнова шкода, яка належить до оціночних понять. Законодавець не дає визначення мінімального розміру такої шкоди, внаслідок завдання якої настає кримінальна відповідальність за ст. 272 КК.

На нашу думку, використання оціночних понять при конструюванні кримінально-правових норм нерідко не виправдовує себе, оскільки залишає можливість вільної оцінки фактів правозастосувачем, що не завжди є доцільним. Відсутність визначення мінімального розміру майнової шкоди, внаслідок завдання якої настає кримінальна відповідальність за ст. 272 КК, є, на наш погляд, недоліком цієї норми.

Якщо звернутися до р. VI КК «Злочини проти власності», ми не знайдемо в ньому норми, що встановлювала б відповідальність за необережне пошкодження майна без завдання будь-яких інших тяжких наслідків.

На наш погляд, майнова шкода не повинна визнаватися тим суспільно небезпечним наслідком, у разі настання якого має виникати кримінальна відповідальність за ст. 272 КК.

Проте треба зазначити, що, оскільки практика визнає майнову шкоду суспільно небезпечним наслідком злочину, передбаченого ст. 272 КК, необхідно в кожному конкретному випадку настання такого наслідку вирішувати, зважаючи на всі обставини, чи великого розміру завдана підприємству, установі, організації або громадянам шкода, чи є простий підприємств, цехів або їхніх виробничих дільниць тривалим тощо.

Ч. 2 ст. 272 КК встановлює відповідальність за суттєво різні за ступенем суспільної небезпеки наслідки (від матеріальної шкоди у великих розмірах, тривалого простоя підприємства, цехів або їхніх виробничих дільниць, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом і більше особам до загибелі багатьох людей – С. Б.), що, на наш погляд, не є цілковито виправданим, оскільки втрачається орієнтир для застосування такої норми і взагалі набагато зменшується її загальнопревентивна функція. Як зазначає

Л.Г. Мачковський, надмірна абстрактність норми, зайва кількість оціночних норм настільки ж небезпечні, як максималізм формалізації [5, с. 57]. Законодавець повинен так сформулювати закон, щоб смисл його був ясным, а форма викладення повністю відбивала те, що в ньому повинно бути виражено, щоб воля законодавця повною мірою доходила до того, хто читає закон, і він міг бути твердо впевненим у тому, що дух і буква закону ідентичні [6, с. 142].

На наш погляд, криміналізація різних за ступенем суспільної небезпеки наслідків у різних частинах норми і, відповідно, диференціація тяжкості покарання за такі наслідки, відповідатиме загальним принципам кримінального права, сприятиме правильному тлумаченню змісту норми правозастосовними органами і дозволить максимально індивідуалізувати покарання.

Варто зауважити, що під час порушення правил безпеки у будь-якій сфері діяльності людини немає принципової різниці ні в механізмі настання суспільно небезпечних наслідків, ні в їхніх кількісно-якісних показниках. Саме тому позиція законодавця, який встановлює у диспозиціях злочинів, схожих за своїм складом та механізмом вчинення, різні суспільно небезпечні наслідки, здається недостатньо обґрунтованою. Вважаємо за необхідне уніфікувати ці норми, встановивши у них єдині суспільно небезпечні наслідки, у разі настання яких виникає кримінальна відповідальність. До таких суспільно небезпечних наслідків треба віднести лише заподіяння середньої тяжкості, тяжких тілесних ушкоджень або загибелі людей.

Необережне створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків повинно, на наш погляд, тягти за собою адміністративну відповідальність, оскільки такий вид відповідальності, порівняно з кримінальною, є більш оперативним і здатним виконати функцію запобігання фактичному настанню суспільно небезпечних наслідків у подальшому без кримінального переслідування.

Оскільки ст. 272 КК передбачає настання суспільно небезпечних наслідків, то причинний зв'язок також є обов'язковою ознакою цього складу злочину. Кримінальна відповідальність за ст. 272 КК може настати лише тоді, коли таке порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною безпекою на виробництві або будь-якому підприємстві викликає (породжує) настання хоча б одного з суспільно небезпечних наслідків, передбачених диспозицією згаданої статті.

Щоб вважати причинний зв'язок встановленим, необхідно з'ясувати: які вимоги правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною безпекою не були виконані особою; чи запобігало настанню шкідливих наслідків їх виконання; чи описано діяння особи в диспозиції кримінально-правової норми. Якщо злочин вчинений через бездіяльність, то важливо дізнатися: чи мала особа можливість виконати правила належним чином.

Отже, нами запропоновано внесення змін до кримінального законодавства України, що охороняє безпеку виробництва, зокрема, до ст. 272 КК. До основних положень, які доцільно використати, належать: 1) диференціація відповідальності залежно від формально визначених суспільно небезпечних наслідків: середньої тяжкості, тяжких тілесних ушкоджень, спричинення загибелі одного або кількох потерпілих та передбачення у нормі відповідно ступеня суспільної небезпеки цих наслідків трьох частин; 2) декриміналізація створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків, а також заподіяння шкоди у великих розмірах підприємству, установі, організації чи громадянам; тривалого простою підприємств, цехів або їхніх виробничих дільниць внаслідок порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною безпекою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page9>.
2. Кримінальне право України. Загальна частина : [підручник] / [М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.
3. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09>.
4. Кримінальна справа № 1-61/2011 // Архів Долинського районного суду Івано-Франківської області.
5. Мачковский Л.Г. Преступные нарушения правил безопасности движения : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Л.Г. Мачковский ; Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова. – М., 1979. – 16 с.
6. Ковалёв М.И. О технике уголовного законодательства / М.И. Ковалёв // Правоведение. – 1962. – № 3. – С. 142–146.
7. Осадчий В.І. Злочини проти безпеки виробництва : [монографія] / В.І. Осадчий. – К. : Інтерсервіс, 2012. – 59 с.

УДК 343.9

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ У ЗЛОЧИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЦІЛЬОВИМ ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ УКРАЇНИ

CHARACTERISTICS OF PERSONAL INJURY IN CRIMINAL SUFFERING FROM UNLAWFUL USE OF BUDGETARY FUNDS OF UKRAINE

Лилик В.А.,
аспірант юридичного факультету
ПВНЗ «Львівський університет бізнесу і права»

Стаття присвячена дослідженню наукових поглядів на особу злочинця, яка вчиняє злочини, пов'язані з нецільовим використанням бюджетних коштів (ст. 210 КК України). Наведена характеристика категорій осіб, які вчиняють даний вид злочину. Охарактеризовані їх пошукові ознаки та проведена класифікація.

Ключові слова: бюджет, бюджетні кошти, криміналістика, криміналістична характеристика, особа злочинця, службова особа.

Статья посвящена исследованию научных взглядов на личность преступника, который совершает преступления, связанные с нецелевым использованием бюджетных средств (ст. 210 УК Украины). Приведена характеристика категорий лиц, которые совершают этот вид преступления. Дана характеристика их поисковым признакам и проведена классификация.

Ключевые слова: бюджет, бюджетные средства, криминалистика, криминалистическая характеристика, личность преступника, должностное лицо.

The article is sanctified to research of scientific looks to the face of criminal, that commits crime, related to the no purpose use of budgetary facilities (Art. 210 CC of Ukraine). The characteristics of the categories of persons committing this type of crime are given. Described them searching signs and conducted classification. It is determined that the recipient of the budget funds is a business entity, a public or other organization that does not have the status of a budgetary institution authorized by the budget manager to implement the measures provided for by the budget program and receives funds from them from the budget. One of the central elements of the structure of the forensic procedure for investigating a particular type of crime is a forensic characteristic, which is the most informative for the investigation process. Among its components, an important place is occupied by the offender. Summarized categories of criminals contain important search features that help identify specific offenders and their possible location, and help gather credible evidence that is sufficient to bring them to justice. Having analyzed the current legislation, periodical legal literature and disposition of Art. 210 of the CC of Ukraine, we came to the conclusion that this element of forensic characteristics is not sufficiently developed and requires more attention from the part of criminologists. Accountable for the misuse of budget funds are attracted by the accounting officers or financially responsible persons. Leaders, however, remain aside or pay a symbolic administrative fine.

Key words: budget, budgetary facilities, criminalistics, criminalistics description, face of criminal, official person.

Новий етап економічних реформ в Україні супроводжується не лише позитивними, але й негативними тенденціями у соціально-економічній ситуації країни. Одні з провідних місць займають корупція та економічна злочинність. Важливою галуззю економічної діяльності нашої держави є сфера бюджетних відносин. У зв'язку з цим, протидія злочинам, вчинюваним у даній сфері, завжди вважалася пріоритетним напрямом діяльності правоохоронних органів. Виявом таких суспільно небезпечних діянь є, серед інших, нецільове використання бюджетних коштів, що завдає суттєвої шкоди державі в економічному та фінансовому планах, знижує рівень довіри до фінансових установ та держави в цілому.

Одним із центральних елементів структури криміналістичної методики розслідування окремого виду злочину є криміналістична характеристика, яка є найбільш інформативною для процесу розслідування. Серед її складових важливе місце посідає особа злочинця. Узагальнені відомості про категорії злочинців містять важливі пошуко-

ві ознаки, що допомагають встановити конкретних осіб, причетних до злочинів, їх можливе місце перебування та допомагають зібрати достовірні докази, достатні для притягнення їх до кримінальної відповідальності. Здійснивши аналіз діючого законодавства, періодичної юридичної літератури та диспозиції ст. 210 КК України, ми дійшли висновку, що цей елемент криміналістичної характеристики є недостатньо розроблений та потребує більш ретельної уваги з боку науковців-криміналістів.

Увагу питанням з'ясування та вивчення ознак осіб, які вчиняють злочини у бюджетній сфері, приділяли В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, В. І. Василичук, О. Ф. Долженков, О. Ю. Заблоцька, В. В. Кікінчук, В. В. Ковш, Ю. І. Кудряшова, Г. К. Літвінчук, Ю. Г. Маслак, Г. А. Матусовський, М. В. Салтевський, Л. П. Скалозуб, Р. А. Степанюк, А. В. Холостенко, В. Ю. Шепітько та ін. В останні роки цю проблематику досліджували В. А. Нечитайло, О. М. Олійник, Н. А. Остап'юк, О. В. Процюк, О. Р. Рузецька, В. М. Руфанова, Р. І. Сибірня та А. В. Сибірний.